

יורו משפטיך

יו"ר ע"י מוסדות "יורו משפטיך" בראשות מורנו הגאון רבי גדעון בן משה שליט"א
רח' הקבלן 7 הר נוף ירושלים | טלפקס 02-6540222

הלכות בשר בחלב • ד | י"ד טבת ה'תשפ"ו | גליון 11

פרשת ויחי

"וְאֵנִי נֹתֵתִי לְךָ שָׂכָם אֶחָד עַל אֶחָד אֲשֶׁר לִקְחָתִי
מִיַּד הָאֱמֹרִי בְּחֶרֶב וּבְקִשְׁתִּי" (בראשית מח, כב)

אונקלוס מתרגם בְּחֶרֶב וּבְקִשְׁתִּי - בְּצִלוֹתִי
וּבְקִעוֹתִי, בתפילותי ובתחנוניי.

וצריך להבין, הלא אונקלוס דרכו לפרש את
פשט הכתוב, ומדוע כאן נטה מדרכו לכאורה
לדרך הדרוש?

עוד צריך להבין, יעקב אבינו אומר 'אֲשֶׁר
לִקְחָתִי מִיַּד הָאֱמֹרִי', וכי הוא זה שלקח את
שכם מיד האמורי? הרי שמעון ולוי הם אלה
שלקחו את שכם מיד האמורי. ואדרבה, יעקב
אבינו כעס עליהם, ולא הסכים עם מעשיהם.

ביארו המפרשים כך, יעקב אבינו אומר, אמנם
מי שנלחם בפועל בשכם היו שמעון ולוי, הם
הצליחו בגבורתם להרוג את אנשי שכם
ולהשיג ניצחון. אך אומר יעקב אבינו, הניצחון
היה בזכות צְלוֹתִי וּבְקִעוֹתִי. בזכות תפילותי
ותחנוניי על כך שנים עוד קודם לכן.

לכן יעקב קורא לשכם 'אֲשֶׁר לִקְחָתִי מִיַּד
הָאֱמֹרִי בְּחֶרֶב וּבְקִשְׁתִּי'. אני לקחתי את שכם
בכוח התפילות שהתפללתי להצלחתם.

כאן לימד אותנו יעקב אבינו עליו השלום פרק
בתפילה על הילדים. אדם צריך להקדים
ולהתפלל על בניו ובנותיו, להצלחתם
ולרפואתם ולכל העניינים הצריכים להם. וכל
הצלחתם בימי חייהם תלויה בתפילת ההורים
עליהם, ונקראת על שמם.

יהי רצון שהתפילות שלנו על הבנים והבנות
יתקבלו ברצון לפני הקדוש ברוך הוא, ותהיה
לכולם הצלחה גדולה, אמן ואמן.

שבת שלום ומבורך!

שיעור שבועי הלכתי

מפי מורנו הגאון הגדול רבי גדעון בן משה שליט"א
ראש כולל ובית ההוראה "יורו משפטיך" ואב"ד לממונות
ירושלים ת"ו

דיני מראית העין בבשר בחלב

נושאי השיעור: יורה דעה סימן פז, סעי' ג'-ד' - מראית העין באיסור דאורייתא ובאיסור דרבנן.
הלכה למעשה לדעת מרן • מראית העין בחדרי חדרים ובפריהסי • מראית העין בשתיית נס קפה
פרווה לאחר סעודה בשרית • גזירה לגזירה באיסור בשר בחלב • מראית העין בתערובת בשר בחלב
אישה • האם צריך שישים בתערובת בכדי לבטל • דעת מרן בבישול בשר בחלב טמאה משום
מראית העין • בישול בשר עוף בחלב טמאה משום מראית העין • האם מועיל להניח סימן היכר
ממין אחר • האם מועיל לכתוב פתק שהוא חלב פרווה • חשש מראית העין בדבר המצוי שהוא
פרווה • מראית העין בסעודות גדולות

מראית העין באיסור דאורייתא
ובאיסור דרבנן

נראה היום בעזרת ה' כמה סוגיות שנוגעות למראית העין בדיני בשר בחלב והדומה להם.

יש בסימן שלנו (יו"ד סימן פז) רמ"א בשני סעיפים [בסעיף ג', וגם בסעיף ד'], העוסק בענין
של מראית העין. בסעיף ג', על מה שכתב מרן: 'אינו נוהג אלא בבשר בהמה טהורה בחלב
בהמה טהורה, אבל בשר טהורה בחלב טמאה או בשר טמאה בחלב טהורה מותרים בבישול
ובהנאה', מביא שם הרמ"א: 'הגה ונהגו לעשות חלב משקדים ומניחים בה בשר עוף, הואיל
ואינו רק מדרבנן. אבל בשר בהמה, יש להניח אצל החלב - שקדים, משום מראית העין, כמו
שנתבאר לעיל בסימן ס"ו לענין דם'.

זאת אומרת, אם אדם רוצה לאכול חלב שקדים, או כל חלב צמחי אחר כמו שיש היום, חלב
סויה, חלב שבולת שועל וכדו', [שלמעשה הם נראים כמו חלב אבל באמת זה לא חלב, אלא
תמצית של גידולי הארץ], יחד עם בשר עוף. אומר על כך הרמ"א, הואיל ובשר עוף בחלב
מעיקרו אינו אסור מהתורה אלא רק מדרבנן, לא מבעיא כשהם צוננים, אלא אף אם יתבשלו
ביחד אין בכך איסור דאורייתא, ממילא לא גזרו בו על מראית העין והדבר מותר.

שיעורו השבועי של מורנו הגאון הגדול רבי גדעון בן משה שליט"א

יתקיים במוצ"ש - בביהמ"ד "יורו משפטיך" רח' מדבר סיני 52 ירושלים בשעה 21:00

ניתן לצפות בשיעור בשידור חי בערוץ הרשמי של "יורו משפטיך".

לקבלת הגליון מידי שבוע במייל, נא לשלוח את החילים 'השיעור השבועי': a0527002822@gmail.com

אבל אם רוצה לערב חלב שקדים בבשר בהמה, שאם יבשל אותם יחד יִרָאָה שהוא עובר על איסור דאורייתא - 'לֹא תִבָּשֶׁל גְּדִי בַחֲלֵב אִמּוֹ', גזרו על זה משום מראית העין, כיון שמי שרואה אותו לא יודע שזה חלב שקדים, או חלב סויה וכדו', ונראה לו כאילו הוא עובר על איסור תורה. על כן, יש לזה פתרון - להניח שקדים סמוך לחלב משום מראית העין.

כמו שלמדנו למעלה בסימן ס"ו (סעיף ט'). שם מרן אומר, אם אדם שותה דם של בהמה חיה ועוף, הוא חייב כרת. התורה חזרה כמה וכמה פעמים על איסור אכילת דם. אבל אם הוא לוקח דם של דגים - דם של דגים מה יש בו? הוא כלום, הוא מיץ של דגים. התורה לא אסרה אותו, והוא מותר באכילה. אבל כאשר הוא כנוס בתוך כלי, זה נראה כאילו הוא דם של בהמה חיה ועוף, האסור מדאורייתא. ולכן אסור לאדם לקחת דם של דגים ולשים אותו בכוס ולשתות. [ככל הנראה מדובר בצורך רפואה, כי סתם אדם נורמלי וכי הוא שותה דם של דגים? אין לו מה לעשות ... אבל גם לצורך רפואה, זה נראה שהוא שותה איסור כרת]. אומרים שם רבותינו, תשים קשקשים של דג ליד הכוס, ויודעים שזה דם של דגים, ומסלקת הבעיה של מראית העין.

אומר הרמ"א, אותו הדבר בנידון שלנו, אם אתה לוקח חלב של שקדים ואתה אוכל עם זה בשר של בהמה, שיש בזה איסור דאורייתא, יש בזה בעיה של מראית העין, אבל יש לזה פתרון. מה הפתרון? תשים ליד זה שקדים, וממילא אנשים יקשרו בין החלב שקדים לבין השקדים, ויאמרו: "נכון, זה נראה חלב, אבל זה לא חלב, עובדה שיש כאן שקדים, זה חלב שקדים". כפי שבדמ דגים, שמת קשקשים, ויודעים שזה דם של דגים. אותו הדבר כאן, אתה שם שקדים ליד החלב שקדים, וכולם מקשרים את השקדים עם החלב, וממילא אין בזה בעיה של מראית העין, וכהאי גוונא זה יהיה מותר.

הלכה למעשה לדעת מרן

מה אנחנו פוסקים להלכה בסוגיה הזאת, האם אנחנו סומכים על דברי הרמ"א או לא? האחרונים כותבים שחוששים למראית העין גם בדרבנן. גם בבשר עוף בחלב, שזה רק איסור דרבנן והרמ"א כתב להתיר את זה, המהרש"ל (חולין פרק כל הבשר, סימן נב) מחמיר בזה, הב"ח (יו"ד סוף סימן סו) מחמיר בזה, הש"ך (ס"ק ו') מחמיר בזה, ועוד הרבה אחרונים כותבים להחמיר.

על כן, אנו משתדלים להחמיר, להניח ליד החלב דברים שיוכיחו לנו שהוא לא חלבי. אם מדובר בחלב שקדים, תשים שקדים. אבל היום חלב שקדים זה דבר יקר, יש היום חלב סויה, חלב שיבולת שועל, ועוד סוגי חלב פרווה. כותבים האחרונים (שו"ת הרי בשמים מהדורה ה' כרך ד' סימן לג. שו"ת משנה הלכות ח"ה סימן צו. שו"ת מעדני מלכים סימן סא אות ד' וסימן סד. ועוד), שגם אם אתה מניח את הקופסה שכתוב עליה ממה החלב עשוי - כתוב על זה חלב סויה, חלב משיבולת שועל, זה מספיק.

לא חייב להניח דווקא את גוף השקדים. ברגע שאנשים רואים את הקופסה שכתוב עליה בגדול את סוג המיץ, כבר יודעים שזה לא בשרי.

מראית העין בחדרי חדרים ובפרהסיה

ובעיקר אם מדובר בסעודות גדולות, במקום שיש שם פרהסיה והרבה אנשים, כותבים האחרונים (עיין פמ"ג שפ"ד ס"ק ו'), להחמיר גם בבשר עוף בחלב, כדברי המהרש"ל וסיעתו, ולא כפי הרמ"א שהקל בזה (ועיין בנחלת צבי, יד אברהם, והפלאה שכתבו שגם הרמ"א מודה לאסור בסעודות גדולות, ולא הקל אלא ליחיד בביתו).

כאשר הוא מבשל ואוכל בבית שלו, זה כמו חדרי חדרים. בחדרי חדרים לא חיישין למראית העין באיסור דרבנן, לכן בבית פרטי אדם יכול אפילו בלי לשים סימן היכר, זה בסדר, (פת"ש ס"ק י', כף החיים ס"ק כח).

אבל כשמדובר בסעודות גדולות, או מקום שהוא פרהסיה, יש שם הרבה אנשים ורואים אותו אוכל את זה כך בצורה כזאת, יכול לבוא לידי חשד. לכן לכתחילה מחמירים שלא יאכל אפילו לא בשר עוף עם חלב פרווה, אלא אם כן ישם סימן.

וכל שכן בבשר בקר, שבזה גם הרמ"א החמיר משום מראית העין, וודאי ששם צריך לשים סימן היכר שלא יבוא לידי חשד.

מראית העין כשאוכלם בזה אחר זה

כותבים האחרונים, כל זה דווקא בתנאי שמדובר שאתה אוכל אותם ביחד. זאת אומרת, באותו זמן שאתה אוכל את הבשר, אתה גם כן משתמש בחלב שקדים. אבל אם סיימת את הסעודה, ואתה מבקש שיביאו לך כוס קפה עם חלב שקדים, חלב סויה וכדו' - בזה כותב הכנסת הגדולה (הגהות ב"י סעיף ח') שאין אפילו מנהג להחמיר, ומותר אף לכתחילה, כיון שזה לא בתוך הסעודה. ולא יבואו לחושדו.

וכך פוסק מרן הרב עובדיה ב"יביע אומר" (חלק ו', יורה דעה סימן ח'). שם יש על זה תשובה. שאלו את הרב: במסעדה או בית מלון, כשבאים אנשים בסוף הסעודה ורוצים לשתות קפה. יש אנשים ששותים קפה שחור, זה נעים להם. ויש אנשים שאומרים: "מה קפה שחור בסוף סעודה?", רוצים לשתות קפה עם חלב. אבל הם שומרים מצוות, לא רוצים קפה עם חלב, אומרים: "תביא לנו תחליף חלב". יש היום כל מיני סוגים של תחליפי חלב סויה, שבולת שועל וכדו' מלביני קפה, היום מפתחים את זה יותר ויותר... זה טעים להם, רוצה לשתות דבר כזה בסוף הסעודה.

שאלו את הרב, דבר ראשון, האם מותר בכלל לתת דבר כזה? דבר שני, האם אפשר לתת למסעדה כזאת הכשר?¹ בא בעל המסעדה או המלון ואומר: "תקשיב, זה מבריה לי לקוחות. אנשים באים לפה, רוצים לשתות את זה בסוף הסעודה, ואתה אומר להם לא, הם הולכים למקום אחר. אני משקיע כל כך הרבה כסף על פרסומת עד שאני מביא לכאן אנשים, בסוף זה מבריה לי אותם" ... אז וודאי שהוא מביא להם רק תחליפי חלב, אבל השאלה היא, האם צריך לעשות סימן והיכר של מראית העין או לא?

אומר הרב: אין צורך לעשות סימן היכר. לפי דברי כנסת הגדולה, כיון שזה בזה אחר זה, אין עם זה בעיה. הוא לא אוכל אותם ביחד. אפשר להגיש להם את הקפה עם החלב סויה, ולא צריך אפילו סימן היכר, כיון שזה בזה אחר זה, ולא בבת אחת, בזה אין איסור.

אותו דבר גם לגבי גלילות. יש הרבה סוגים של גלילות פרווה, שנראים כמו גלידה חלבית. יש בתי מלון שבסוף הסעודה, מחלקים לסועדים טילונים. יש חלבי, ויש פרווה. הם מביאים פרווה, אבל כשאתה פותח את העטיפה, זה נראה לבן כמו חלבי. האם זה מותר, או שצריך לעשות איזה סימן היכר שיכירו שזה פרווה? התשובה היא שלא צריך, כיון שזה רק בסוף הסעודה לקינוח, זה מותר. והוא הדין גם לכל סוגי העוגיות והקינוחים שקיימים בחלבי ויש אותם גם בפרווה ודומים קצת לחלבי, מותר להביא אותם בסוף הסעודה.

אם כן, מסקנת הפוסקים שבזה אחר זה אין חשש של מראית העין, ואפילו בסעודה שאכלו בה בשר בקר, ולאחר הסעודה מביאים דברים פרווה הדומים לחלבי, אין צריך שום סימן היכר לכך שזה פרווה.

גזירה לגזירה באיסור בשר בחלב

לכאורה צריך להבין, הרי בשר עוף איסורו מדרבנן ואם כן איך אנחנו עושים גזירה לגזירה לחשוש בו למראית העין?

על כך יש לבוש, הלבוש אומר שאנחנו רואים שחכמים החמירו מאוד בבשר בחלב. ואפילו במקומות שזה גזירה לגזירה, חכמים עשו תקנות בכדי להרחיק את האנשים מאיסורי בשר בחלב.

מהיכן לומדים את זה? בואו נראה: מה אסרה לנו התורה? 'לא תִבְשֹׁל גְדִי בְחֵלֶב אִמּוֹ', רק אם אתה מבשל בשר טהורה בחלב טהורה. אבל אם אדם אוכל סנדוויץ', גבינה צהובה עם נקניק של בשר בקר, ולא

¹ אם זה מותר, בסדר, תתנו לו גם תעודת כשרות. אם זה אסור, אתה עובר איסורים ואתה רוצה תעודת כשרות? הכשרות היא לא רק על כשרות המוצרים, אלא על הכל.

אדם לא יכול לבוא לבקש "תן לי כשרות". מה הוא כותב בשלט? "כל המוצרים בד"ץ, למהדרין מן המהדרין". בסוף הסעודה הוא מביא להם גלידה חלבית. אתה אומר לו: "מה? ה' ירחם. מה אתה מביא גלידה חלבית

בישל אותם, מן התורה זה מותר, ובאו חכמים ואסרו את זה. ולא זו בלבד, חכמים באו עוד ואמרו, לא רק לערב אותם אסור, אלא גם אם אכלת בשר בקר, תמתין שש שעות עד שיהיה מותר לך לאכול חלב.

זאת אומרת, שעל האיסור דרבנן שלא לערב ולאכול בשר עם חלב גם אם לא התבשלו יחד, באו והוסיפו עוד גזירה לגזירה שצריך להרחיק ולהמתין שש שעות בין אכילת בשר לחלב. ולא זו בלבד, אלא באו חכמים וגזרו עוד גם על בשר עוף בחלב אטו בשר בהמה, וגם אותו דיינו שהיה נאסר בבישול בלבד אטו בישול בשר בהמה טהורה בחלב טהורה שהוא איסור דאורייתא, באו חכמים וגזרו גזירה לגזירה שאסור אף בצונן, ולא זו בלבד אלא גם בין בשר עוף לאכילת חלב יש להמתין שש שעות...

כמה גזירות חכמים גזרו? התחלת מבישול בשר בקר בחלב, 'לא תבשל גדי בחלב אִמּוֹ'. הוספת את העוף. אמרת גם צוננים אסור. ועכשיו אתה אומר לי גם שש שעות אחרי זה? זה 'גזירה לגזירה לגזירה', שלוש גזירות. אומר הלבוש (בסימן פח, הובא בכף החיים שם את ו'), 'כולא חדא גזירה'. חכמים עשו הרבה הרחקות לבשר בחלב, כנראה משום שהגוים היו רגילים בזה, וזה היה דבר נפוץ. ולכן, עשו הרחקות שיתכן שבשאר איסורים לא היינו גוזרים אותם, אבל כאן חכמים גזרו.

גם כללי איסורי מראית העין בעלמא, אינם דומים למה שאמרנו עכשיו. יש כמה דברים שבמראית העין, באיסורי דרבנן לא גוזרים כל כך הרחקות כאלה גדולות. אבל בנידון שלנו, האחרונים מחלקים ואומרים, חכמים באו ועשו יותר הבדלה והרחקות שלא יבוא לידי מכשול, ולא לידי חשד של מראית העין.

מראית העין בתערובת בשר בחלב אישה

הרמ"א הוסיף בסעיף ד', עוד נקודה אחת. מרן כתב לנו בסעיף ד', הלכה שעוד לא למדנו אותה. מרן כותב: 'אסור לבשל בחלב אישה מפני מראית העין. ואם נפל לתוך התבשיל, בטל, ואין צריך שיעור'. חלב אישה כיוע, מצד ההלכה, הוא לא חלבי. הוא כמו משקה פרווה. לא נאמר עליו 'לא תבשל גדי בחלב אִמּוֹ'. אדם יקח חלב אישה ויבשל עם גדי, הוא עבר איסור דאורייתא של בישול בשר וחלב? לא. החלב של האישה הוא פרווה. אבל היות וסוף סוף יש לו שם חלב, חכמים

בסוף סעודה של בשר?". הוא אומר: "כבוד הרב, הבשר היה חלק בית יוסף למהדרין מן המהדרין, והגלידה הבד"ץ... מה אתה רוצה?" אתה מביא חלב בתוך שש שעות לסעודה של בשר? ואתה רוצה גם כן תעודת כשרות?" מה אנשים מבינים? אם נתת לו תעודת כשרות, זה אומר שהכל כראוי, ואפשר לאכול הכל בראש שקט. זה לא שאתה אומר "המוצרים כשרים תן לו כשרות", ההנהגה הזאת לא נכונה.

החמירו בו, לדון אותו כמו חלב לענין של מראית העין. וכפי שאומר מרן, אסור לבשל מפני מראית העין, כיון שזה נראה כמו חלב.

יתירה מזאת כותבים האחרונים, אם אדם עבר ובישל במזיד בחלב אישה, התבטל אסור לו, ולמי שנעשה בשבילו, כמו כל מבטל אסור לכתחילה שכתוב בסימן צ"ט (סעיף ה') לקמן במרן. כך כותב רבי עקיבא איגר על הסעיף שלנו (ס"ק ז'), מה שמרן אמר 'אסור לבשל משום מראית העין ואם נפל בטל ואין צריך שיעור' – דווקא אם נפל, אבל אם עשה כן במזיד התבטל אסור לו ולמי שנעשה בשבילו.

ואם תשאל, הרי כל האיסור הוא רק משום מראית העין? ומראית העין הוא לא אסור בחפצא, אלא רק גזירה. אומר רבי עקיבא איגר: מראית העין אסור כמו כל איסור. כל איסור דרבנן, אם נפל לך – מותר לך לערב אותו לכתחילה? אסור לערב אותו. ולכן, אם אחד יבשל במזיד בשר בחלב אישה, זה יאסר לו כמו כל מבטל אסור לכתחילה. כיון שאחר שגזרו חכמים, דינו ככל איסור חפצא.

מכל מקום מרן כותב, כיון שכל האיסור פה משום מראית העין, אם זה נפל לתוך התבטל, אנחנו מתירים. למה? האיסור בא לכתחילה משום מראית העין. עכשיו זה נפל, התערבב כבר, התערבב אנחנו לא מחמירים בזה, מתירים.

האם צריך שישים בתערובת בכדי לבטל

יש מחלוקת בין ה"פרי תואר" ל"ערך השלחן" ועוד כמה אחרונים, כמה צריך שיהיה בתערובת בכדי שיתבטל. ה"פרי תואר" (ס"ק י') האור החיים הקדוש, אומר חידוש עצום: אפילו אם יהיה רוב חלב אישה, ומיעוט בשר – מותר, כיון שהאיסור לא ניכר. כל הגזירה הייתה לכתחילה, אך כשזה התערבב, הוא כבר לא כמו כל דיני תערובות אחרים. אפילו לא רוב, לא מבעיא שלא צריך שישים, אפילו רוב לא צריך. ברגע שזה התבטל – התבטל.

אבל האחרונים חולקים על זה (עיין דרכי תשובה ס"ק נא), דעת "ערך השלחן" ועוד, שצריך רוב בתבטל כנגד החלב. אלא שאנחנו יודעים שמרן לקמן (סימן צט סעיף ו') סובר שאיסור דרבנן שנפל לתערובת, ולא היה בה שישים. למשל, נפל לנו בשר עוף שהתבטל בחלב לתוך תערובת, ואין שישים כדי לבטל את האיסור. מרן סובר שאפשר להרבות על התערובת עוד ועוד עד שיהיה שישים בכדי לבטל וזה יהיה מותר. ואין בזה משום 'מבטל אסור לכתחילה'. מתי נקרא מבטל אסור לכתחילה? כשאתה יוצר את התערובת הראשונה, אסור לך להוסיף ולבטל. קנסו אותך. אבל אם כבר נעשה לך תערובת בשוגג, אתה יכול להוסיף עד שיתבטל בשישים.

באיסור דאורייתא אתה לא יכול להרבות. מה שנפל נפל, אם אין בזה שישים הוא לא מתבטל ונאסר. אבל באיסור דרבנן, כמו בשר עוף בחלב, וכיוצא בזה, מרן סובר שמותר להרבות עד שיהיה פי שישים

ולהתיר את זה. ואין זה בגדר מבטל אסור לכתחילה, כיון שהתערובת כבר נעשתה, ועכשיו הוא רק מרבה עליה כדי להתיר אותה.

כותבים האחרונים, אף על פי שהרמ"א החמיר שם, והוא לא מתיר להרבות גם באיסורי דרבנן. בנידון שלנו, כיון שהוא רק משום מראית העין, ולא איסור עצמי, הוא לא חפצא דאיסורא, מסתבר שגם לשיטת הרמ"א יהיה מותר להרבות ולבטל את זה ברוב.

על דברי מרן השלחן ערוך האלו, שאסור לבשל בחלב אשה משום מראית העין, אומר הרמ"א: 'ונראה לפי זה, דכל שכן דאסור לבשל לכתחילה בחלב טמאה או בשר טמא בחלב טהורה. ודווקא בשר בהמה, אבל בעוף דרבנן אין לחוש'. מה הוסיף כאן הרמ"א? בסעיף ג' ראינו, שכל מה שאסרה לנו התורה 'לא תבשל גדי בחלב אמו', הוא דווקא במינים טהורים, אבל לבשל בשר טמא עם חלב של פרה, או בשר פרה בחלב אתון מותר. אומר הרמ"א: כל ההיתר הוא מצד דיני בשר בחלב, אבל מפני מראית העין זה אסור.

אדם שרואה אותך מבשל. מה הוא רואה? יהודי עומד ומבשל בשר בחלב. מה זה? הוא קורא לעצמו דת' מבשל בשר בחלב, לא מתבייש לעשות את זה ליד כולם. הוא יחשוד בך שאתה עובר על 'לא תבשל גדי בחלב אימו'. הוא לא יודע שזה חלב טמאה, או בשר טמאה. על כן אומר הרמ"א, משום מראית העין זה אסור.

דעת מרן בבישול בשר בחלב טמאה משום מראית העין

נחלקו אחרונים, האם גם לדין אליבא דמרן הדין כך, כדברי הרמ"א? או הוא לא מסכים עם זה? מרן למעלה בסעיף ג', לא כתב שום מגבלה. מרן כתב: 'אינו נוהג אלא בבשר בהמה טהורה בחלב בהמה טהורה'. ולא הוסיף שמצד הדין של מראית העין, הדבר יהיה אסור.

יש אחרונים שאומרים: מרן לא סובר את הגזירה של מראית העין, וזה מותר. נפקא מינה, האם מותר לבשל עבור גוים בשר טמאה בחלב טהורה ולהיפך. אומרים לו: "הייחודיות של המסעדה שלנו, שאנחנו עושים כאן רק שפנים, ארנבות וקיפודים. זה המתכון, תסתכל בפתח למעלה יש תמונה שלהם על הפתח. רק את זה אנחנו מביאים". ומבשלים את זה עם חלב פרה כשר. חלב טהורה מצוי וזול, לא יביא לך חלב טמאה, זה יקר מאוד.

עכשיו הוא שואל, האם הוא יכול לעבוד שם לפי פשט מרן, אין בזה איסור בישול. הוא הרי לא יאכל מזה, איך הוא יאכל? הוא יאכל ארנבת? הוא יאכל קיפודים? זה מין אסור, הוא לא יאכל ממנו. הוא רק רוצה להתפרנס מהם. אומרים לו: "תשמע, אתה שף מיוחד, שמענו עליך, מעשה ידיך להתפאר... אנשים אוהבים את האוכל שלך. בוא תעשה לנו כאן את המתכונים שלנו".

חייב להיות חלב שקדים? ואם הבאתי חלב שקדים ושמתי את הקופסה של הסויה. שמתי את הקופסה של החלב שבולת שועל... אם כל החשש כאן הוא מראית העין, פתרנו את החשש.

כיוצא בזה דנו האחרונים בסימן ס"ו. אמרנו שאם כינסת את הדם של הדגים, תניח קשקשים בסמוך ויהיה מותר לשתות את הדם. מה הדין אם הוא מצא חגבים שיש עליהם מסורת שמותר לאכול אותם, מיצה את הדם שלהם, ומילא כוס דם של חגבים. זה גם מותר. דגים וחגבים הדם שלהם לא נאסר. אין לו כאן קרניים של חגבים להניח בסמוך, אבל יש לו קשקשים של דגים, האם הוא יכול להניחם ליד דם החגבים ולשתות?

אומר ה"חגורת שמואל", מותר לו, וכי מה אכפא מי שרואה אותך עכשיו מה אומר? "אתה שותה דם של דגים". אתה לא צריך לתת לו דין וחשבון, מה אכפת לו מה אתה שותה, העיקר שהוא לא חושב שאתה שותה דם של בהמה חיה ועוף, שזה איסור כרת. אם הרווחת את זה בסימן היכר, זה מותר.

יש אמנם "מעדני השלחן" (ס"ק כד) הוא מחמיר ואומר שצריך להניח דווקא מאותו המין, שאם הוא הניח שקדים ליד חלב אישה, והרואה יטעם ויראה שזה לא חלב שקדים יש שוב איסור של מראית העין.

אמנם להלכה נראה שיש להקל, כיון שזה שאלה בדרכנו, וזה פלוגתא וחסד של מראית העין, ועל כן נראה שבכחאי גוונא אין הכי נמי זה יהיה מותר.

אם מועיל לכתוב פתק שהוא חלב פרווה

מכל מקום, כותבים האחרונים, כותב הרב "בדי השלחן" (ביאורים ד"ה שקדים) וכך מביאים עוד אחרונים (עיין מעדני השלחן ס"ק יט), שכל זה אם אתה שם את הקופסה של החלב, שרואים שזה הקופסה של חלב סויה וכדו'.

אבל אם אתה כותב פתק שהחלב פרווה או חלב שקדים וכדו'. לא מצאנו בשום מקום בחז"ל שמועיל פתק למראית העין. אם אתה מניח את הקופסה, שהיא ידועה ומפורסמת שזה קופסה של חלב שקדים. לפעמים יש על זה גם תמונה של שקדים, או של סויה וכדו'. וגם מי שלא יודע לקרוא ולכתוב, הוא מבין, שזה חלב פרווה.

אבל כשהוא כותב פתק זה מוגבל רק למי שיוודע לקרוא ולכתוב. בשום מקום לא מצאנו שמועיל פתק כתוב, על כן גם בנידון שלנו לא יעזור שירשום פתק. הוא צריך להביא דברים שהם מוחשיים, כמו שאמרנו קשקשים או שקדים, או שיביא את הקופסה שלהם, שזה גם טוב במקום זה.

לפי פשט מרן בסעיף ג' זה צריך להיות מותר. אמנם יש אחרונים שאומרים: גם מרן מודה לדין של מראית העין. כותב החיד"א ב"מחזיק ברכה" בסימן שלנו (ס"ק ח') שצריך להחמיר בזה. כיון שדברי הרמ"א, למעשה מפורשים בדברי הרשב"א בתשובה. הרשב"א בתשובה (חלק ג', סימן רנז) אומר: 'איכא איסור מראית העין אף בבישול'. אומר החיד"א: 'והש"ך (ס"ק ז') ושאר אחרונים שצידדו להקל בזה, לא שלטו אור עיניהם בגוף תשובת הרשב"א, שמרן כתבה בבית יוסף בקיצור'. מרן רמז לתשובה של הרשב"א, אבל לא העתיק את כל לשון התשובה. ועל כן הם לקחו את הרישא, שהרשב"א אמר שאינו נוהג אלא בבשר טהורה בחלב טהורה. אבל הסיפא שיש בזה משום מראית העין, מרן לא העתיק. אומר החיד"א, יכולים לבוא אחרונים ולחלוק על ראשונים? הרשב"א הוא ראשון. על כן הוא כותב להחמיר.

הזבחי צדק (ס"ק כו) מעתיק אותו להלכה, וכף החיים (ס"ק לב) מעתיק אותם להלכה. וגם הפוסקים הספרדים הסכימו שיש בזה משום מראית העין, ועל כן צריכים להיזהר בכך.

בישול בשר עוף בחלב טמאה משום מראית העין

כל מה שאמרנו, הוא דווקא לגבי בשר בהמה בחלב. אבל בשר עוף בחלב, אף על פי שיש אחרונים שמחמירים גם בזה, נקטינן לקולא. על זה לא כתוב בתשובת הרשב"א להחמיר משום מראית העין. לכן בבישול בשר עוף בחלב טמאה אפשר להקל, אם יש צורך בכך, כגון שאיזה מסעדה מבקשים ממנו לבוא לבשל להם בשביל גוים, [לא בשביל אנשים יהודים חס ושלום, הוא לא מכשיל אותם...] הוא שואל, האם מותר לו לעבוד שם או שיש בזה מראית העין? נוקטים בזה להקל.

האם מועיל להניח סימן היכר ממין אחר

יש שאלה באחרונים, לגבי מה שהזכרנו למעלה, דברים שיש בהם משום מראית העין. הדין הוא שצריך לשים סימן היכר, כגון שקדים ליד חלב שקדים. הזכרנו גם שחלב אישה עם בשר, גם אסור משום מראית העין. באדם ואומר: "יש כאן חלב אישה, שהוא פרווה, ואני רוצה לאכול אותו עם בשר". זה אסור, משום מראית העין. הוא רוצה לפתור את הבעיה "אני אניח ליד זה שקדים". אנשים שרואים את זה מה חושבים? הוא שותה חלב שקדים עם בשר, אין בעיה, זה מותר... אבל מאידך וכי זה באמת חלב שקדים? לא. אבל הוא אומר: "אין לי ברירה אחרת. אני יכול לשים רק חלב שקדים, או קופסה של חלב סויה"... אמרנו שהקופסה מועילה. אתה שואל אותו: "באמת זה חלב סויה?". אומר: "אל תשאל יותר מדי שאלות, זה בסדר"...

כותב בספר "חגורת שמואל" (עיין דרכי תשובה ס"ק נא), שאין הכי נמי זה יועיל. וכי יש הבדל מה הוא מניח שם אם פתרנו את הבעיה של מראית העין, זה מותר. הרואה סבור שזה חלב שקדים. באמת זה

השאלה הזו מצויה היום עם הנקיקיות. יש נקיקיות פרווה, נקיקיות בשריות, יש נקיקיות של עוף, ויש של בשר בקר. כולם יודעים, שנפוץ מאוד נקיקיות הפרווה. מה הדין, אם אדם יושב ואוכל סעודה חלבית, והביא בתוך הסעודה גם כן נקיקיות פרווה. האם צריך לעשות סימן היכר? או שהדבר ידוע שזה פרווה?

יש היום גם שניצלונים כאלה. שניצלונים, יש שעשויים מעוף, ויש עשויים מתירס, מסויה, או שאר דברים צמחיים. עכשיו אחד אומר "תשמע, אני אוהב למרוח על זה חמאה, או גבינה, או לשים על זה גבינה צהובה ולאכול את זה. כך אני אוהב לאכול את זה. מותר לי או לא?" אם זה כבר באמת נעשה כל כך נפוץ וכולם מכירים ויודעים שיש מזה פרווה, לא צריך כבר סימן היכר. כולם יודעים שזה פרווה. בזמן חז"ל היו דברים שהיו נפוצים וידועים. מישהו היה צריך לעשות סימן היכר על כל דבר? לא צריך. בדבר שאין חשד, לא צריך סימן היכר. גם כאן, תלוי כמה זה נהיה נפוץ.

אם היום רואים אדם שאוכל לחמניה עם נקיקיה חצויה ויש לו גבינה עם זה, מישהו יחשוד בו שהוא אוכל בשר וחלב? לא נראה לי. אני חושב שזה כבר נהיה נפוץ מאוד. אנשים כבר יודעים שיש נקיקיות פרווה. מי שרואה את זה, ידון אותו שזה פרווה.

יש כמה אחרונים שכותבים, שזה תלוי גם כן בשאלה: כשאדם רואה אותך אוכל את זה, מה הסיכויים שהוא ידון אותך יותר לכך זכות מאשר לכך חובה? זה השאלה. האם רוב הסיכויים שידון אותך לכך חובה? ורק אחר כך, במחשבה שניה, או שלישית, הוא יזכר להפך בזכותך ולומר "כנראה טעית, זה פרווה..." או, מיד במבט ראשון הוא מבין שזה פרווה. זה כבר נהיה כל כך נפוץ, והוא מבין שזה פרווה. כמו המרגרינה...

אם זה נהיה נפוץ כל כך, שכבר על פי רוב הוא ידון אותך לכך זכות שזה פרווה, זה מספיק. לא צריך סימן היכר. אם זה רק מיעוט,

והולכים. אומרים "מה השם ירחם, מביאים פה אוכל לא כשר. איך מביאים סעודה בשרית ושמים חמאה על השלחן? השם ישמור..." לא הבינו למה הם קמו והלכו. "למה הלכת? מה קרה?" הם עונים: "אתם מאכילים אותנו בשר בחלב? כך בפרהסייה? מה אתם שמים פה חמאה?". "לא, זה מרגרינה". "מה זה מרגרינה? לא שמענו על זה אף פעם..." מדינות בחוץ לארץ, מדינות רחוקות, לא שמעו על זה בכלל. לא הבינו מה זה. לכן היה חייב סימן היכר. היום בימינו זה נהיה נפוץ מאוד, כולם יודעים שיש מרגרינה, אין בזה שאלה בכלל, ולא צריך לזה אפילו סימן היכר. זה דוגמה של דבר שנעשה נפוץ.

יש דברים שהם התפשטו בימינו, והשאלה האם זה מספיק שהם כבר נהיו כל כך מפורסמים וידועים, שלא צריך בשבילם כבר סימן היכר?

למשל המרגרינה. כשהתחילו להביא את המרגרינה, היא הרי צמחית, היא עשויה משמן של צמחים². זה לא היה מצוי כל כך, והיה חשש של מראית העין, כולם חשבו שזה חמאה. אבל אחר כך זה התפשט ונהיה נפוץ מאוד. בימינו, אין מי שיראה אותך אוכל מרגרינה בסעודה בשרית, ויעלה על דעתו שזה חמאה. הוא חושב בכלל שזה חמאה? תשאל אותו, "תגיד מה יש פה על השלחן בתוך הצלוחית הזאת?", אומר "מרגרינה", מה... "מי אמר לך? אולי זה חמאה?". למה אתה סובר שזה חמאה? אם אתה יכול לחשוב שזה מרגרינה למה אתה סבור שזה חמאה? אף אחד לא מעלה על דעתו שזה חמאה. ולכן כיון שזה נעשה מאוד נפוץ, לא צריך בזה אפילו סימן היכר.

היה גם שמן קוקוס. לפני ארבעים חמישים שנה, עדיין לא פיתחו את השמן סויה, שמן חמניות, שמן קנולה וכדו'. השמנים אז היו מאוד מצומצמים. היו מביאים שמן קוקוס, הוא היה כמו משחה, הוא לא היה נוזלי כמו שמן. אבל משתמשים בו כשמן. הצבע שלו נראה לבן, נראה כמו משהו חלבי. היית לוקח את זה, מטגן בזה כל מיני קציצות, מה זה? נראה שאתה מטגן חס ושלום את הקציצות של הבשר בתוך חמאה, בתוך חלב. זה נראה בעייתי. ובאמת היה צריך לעשות סימן היכר בהתחלה.

אבל אחרי שכבר זה נהיה נפוץ וכולם כבר היו משתמשים בזה, כותבים כל האחרונים, ה"חשב האפוד" (חלק א' סימן כ') כותב, וכן הרב אלישיב סובר כך, ועוד אחרונים, שלא צריך סימן היכר. כיון שכולם כבר מכירים את זה, ויודעים שזה שמן קוקוס, אין שום הוה אמינא שזה חלבי כמו שאמרנו, והתירו את זה גם בלי סימן היכר.

² היא לא בריאה לחלוטין, ה' ירחם, מרגרינה עושה סתימות עורקים נוראיות, השם יצילנו. לכן כמה שאדם יכול למעט במרגרינה ימעט. אבל כשהיה תקופות קשות, שהיה מחסור בחלב, מחסור בחמאה, מחסור בכל מיני דברים כאלה, פיתחו את המרגרינה, ואנשים התחילו לאכול את המרגרינה במקום החמאה. בהתחלה זה לא היה נפוץ, אנשים היו מביאים את זה לסעודה, ואוכלים בשר ליד זה, אנשים רק היו רואים את זה... "מה אתה משוגע? מה אתה אוכל בשר וחלב ביחד? ה' ישמור". היה חייב לעשות סימן היכר. היה אסור לשים את זה על שלחן אחד בלי שיעשו סימן היכר.

בהתחלה כשהביאו את העולים החדשים לארץ, אז היו מביאים להם ארוחות מטעם המדינה. היו שמים להם על השלחן מרגרינה. הם היו קמים

שכשיראה אותך הוא צריך כבר להפך בזכותך כדי לומר שזה פרווה, אז באמת יצטרך סימן היכר. אבל עד מתי? עד שזה כבר יהיה נפוץ.

זאת אומרת, דברים שיכולים להשתנות במשך הזמן. כמה שהדבר הזה יהיה יותר נפוץ ויהיה יותר מוכר ואנשים יבינו שזה פרווה, לא יצטרכו לזה גם סימן היכר. זה כבר יהיה מותר גם לאכול אותם ביחד. לא רק בזה אחר זה, גם לאכול אותם ביחד גם כן יהיה הדבר מותר.

מראית העין בסעודות גדולות

אמנם כותבים האחרונים, שבסעודות גדולות, כגון סעודת בר מצווה, ברית מילה וכדו', לא כדאי שאדם יביא כאלה דברים, כי בסעודה גדולה, יש הרבה אנשים, ולא כולם תמיד יודעים את הכללים, ויכולים להתבלבל. וכבר היו דברים מעולם.³

אבל דברים שכולם יודעים שזה פרווה, אין בזה שאלה, וצריך לנהוג לפי הכללים שאמרנו בדיני מראית העין, יש כמה נקודות שצריכים לשים לב אליהם, לעשות סימן היכר, או להביא את זה רק בסוף, לא לאכול את זה ביחד, כמו שאמרנו.

ויש דברים שכבר נעשו כל כך נפוצים וכל כך ידועים, כל כך מפורסמים, שיש בהם את הסוגים של הפרווה שדומים לחלבי, שבהם כבר אין את החשש. אפילו היכר לא צריך, יכולים לאכול אותם לכתחילה, כי הם ידועים ומפורסמים, כולם יודעים שהמינים האלה הם אמנם יכולים להיות דומים לחלבי, אבל הם פרווה, זה ידוע ונפוץ. בכהאי גוונא אין אפילו בעיה של מראית העין, גם לאכול אותם בתוך הסעודה ממש, ביחד זה עם זה.

ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

אלו שיש להם רגישות לחלב, זה נורא. לא היה לה הוה אמינא שיתכן שזה חלבי. כל מקום שהיא הולכת, היא נזהרת. היא אומרת שיש לה רגישות לחלב, "אל תביאו לי דברים חלביים...". היא גם בעצמה שם לב, לא לאכול דברים חלביים, היא יודעת שזה מסוכן בשבילה. אבל היא באה למסעדה בשרית, עם הכשר, וביקשה גלידה בסוף. מה ההוה אמינא שיביאו לה חס ושלום חלבי? היא לא העלתה על דעתה.

איך קרתה טעות כזו? זה היה מקום עם הכשר ה' ירחם. אבל מה? נגמר להם הגלידה. וכשהיא ביקשה את הגלידה, בעל הבית אמר לאחד העובדים שלו "לך פה לסופר ממול, תקנה חפיסה של גלידה ותביא, הם ביקשו, תן להם". הוא לא הדגיש לו "תביא פרווה". והוא הביא את החלבי, הבעל הבית הזה לא שם לב והמשיג לא עוקב ובודק... ה' ירחם. היא, לא היה לה הוה אמינא שיעשו לה דבר כזה. היא הייתה אומרת "אני רגישה אל תביאו לי"... היא אמרה לעצמה "מסעדה בשרית, ויש פה השגחה טובה, ומבקשים גלידה, מה איזה גלידה יביאו? בטח שיביאו פרווה, מה השאלה בכלל?". השם ירחם, השם יצילנו, תראה מה יצא מהדבר הזה, נורא ואיום.

על כן ודאי שצריכים להזהר, לשים לב שבאמת המוצרים הדומים לחלבי הם אכן פרווה, כיון שהיו תקלות מעולם.

³ כמובן צריך להיזהר שבאמת זה פרווה. כי לצערנו הרב, כבר קרה כמה פעמים תקלות. היו תקלות. היה פעם אולם אחד שבסוף החתונה, הביאו מנה אחרונה. הביאו סופלה וגלידה. אדם אחד טועם את הגלידה ואומר "תשמע זה נראה לי חלבי"... אומר לו חבר שלו "בחיך, יש הכשר מעולה, זה אולם עם הכשר, מה אתה מדבר שטויות? לא יכול להיות". אומר לו "אני אומר לך את האמת, הטעם נראה לי חלבי". "מה אני אגיד לך?" אומר לו "היום הכל יש בטעם... זה לא באמת חלבי, זה טעם משופר". אומר לו "אני אומר לך, זה ממש נראה לי הטעם המקורי של גלידה חלבית". לבנתיים בא עוד אחד, ועוד אחד... ראו שכמה אנשים אומרים את זה, אמרו "מה זה? משהו פה מדליק נורה אדומה". קראו למשגיח, אומרים לו "תגיד, הגלידה, היא פרווה או חלבי?". אומר להם "אתם נורמלים? זה אולם עם הכשר. מה נראה לכם? בטח פרווה". אומרים לו "תעשה טובה, תלך תבדוק שם במקפיא תראה מה זה באמת, אנשים פה מתלוננים שהטעם חלבי"... הלך ובדק, התברר שהיה טעות. המשווק שסיפק להם, בטעות במקום להביא פרווה הוא הביא חלבי. זה מקרה נדיר, זה לא מצוי, אבל צריך להיזהר מזה.

היה גם מקרה כזה, ה' ירחם, בצפון. היה מסעדה בשרית, ובאו לשם אנשים לאכול, ובסוף ביקשו גלידה. הביאו להם גלידה, אישה אחת הייתה רגישה לחלב, רק אכלה את הגלידה הזו, ומיד פיתחה תגובה אלרגית, לא הספיקו אפילו לקחת אותה לבית חולים, היא מתה במקום. ה' יצילנו.

בוא להיות שותף בהפצת התורה ברחבי הארץ
לתרומות הקדשות והנצחות של השיעור השבועי:

ביט: 0527002822 | העברה בנקאית: מרכנתיל, סניף 734, ח-ן 22830 | טל' 02-6540222

דוא"ל: a0527002822@gmail.com | נדרים פלוס: עמותת בני ראובן - יורו משפטיך

התרומה מוכרת לצרכי מס לפי סעיף 46

לכבוד הצדיק המלוב"ן
רבי יצחק אבוחצירא זי"ע א
(בנו הצעיר של רבי יעקב אבוחצירא)

ההילולא שרבים נושעו בה

ההילולא הגדולה פרטים בקרוב